

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Олександр Батанов
канд. юрид. наук,
старший наук. співробітник
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького
НАН України,
м. Київ

Стипендіат
Президента України
2002-2004 рр.

Права та свободи людини як найвищий критерій рівня та розвиненості сучасної людської цивілізації становлять найістотніше у взаємовідносинах як людини з людиною, так і людини зі всіма соціальними спільнотами, в яких вона природним чином перебуває — від сім'ї, нації і народності, соціально-класової належності, професійно-трудої групи, політико-державного об'єднання до людства. У цих правах та свободах втілені політичні, економічні, соціальні, духовно-ідеологічні, культурні та екологічні основи життєдіяльності людей не тільки в окремих суспільствах та державах, а й у масштабах загальнолюдських.

Права людини та їх реалізація сьогодні є однією з ключових проблем, значення якої можна висвітлювати з широких та різноманітних позицій — з філософсько-гуманістичної точки зору, в аспекті сутності публічної влади, принципів модернізації політичної та правової системи, проведення соціально-економічної та культурної політики, боротьби з екологічними загрозами, злочинністю тощо.

Але найбільш рельєфно проявляється та знаходить свою апробацію ідея цінності людської особи, її прав та свобод на локальному рівні — у межах місцевого самоврядування. Адже визнання та становлення в Україні місцевого самоврядування, глибокі економічні та політичні перетворення у суспільстві та формування на цій основі нової демократичної державності, безпосередньо пов'язані з виробленням і практичною реалізацією принципово нових для нас підходів до прав та сво-

бод людини, до вирішення як загальнодержавних, так і регіональних, а також місцевих проблем у цій сфері.

Саме місцеве самоврядування має створити умови для формування у людському співтоваристві відчуття громадянськості — однієї з тих базових, наріжних рис суспільства, які містяться у фундаменті соціуму. Громадянськість — це готовність і здатність людини до активної участі у справах суспільства і держави на основі глибоко усвідомлення своїх прав та обов'язків. У цьому плані місцеве самоврядування тим самим відіграє вагомую роль у процесі формування громадянського суспільства, враховуючи, що усі права, свободи та масові види соціально-політичної активності, різні недержавні прояви суспільного життя людей зароджуються та у кінцевому рахунку реалізуються у територіальних громадах, які утворюють соціальну базу громадянського суспільства. Саме місцеве самоврядування оптимально фіксує у собі як елементарні проблеми людської життєдіяльності, так і політичні, економічні, духовно-моральні цінності та соціальні досягнення людства у будь-якій галузі суспільного розвитку. В силу цього, відносно невеликі територіальні розміри територіальних громад, локальність діяльності їх органів, здебільшого безпосередній характер взаємовідносин жителів між собою та з органами місцевого самоврядування, природний характер проблем життєдіяльності — усе це в цілому зумовлює особливу муніципальну соціальність. Адже народження людини, її здоров'я, дорослішання, навчання, працевлаштування, шлюб та сім'я, старіння,

Колона Магдебурзького права, м. Київ

смерть — у рамках цих життєвих циклів в основному триває життєдіяльність місцевого співтовариства.

Також на цьому рівні реалізації влади відбувається поєднання волі законодавця з конкретними інтересами місцевого населення, яке стає не лише первинним суб'єктом локальних конституційно-правових відносин, а й основним суб'єктом управлінських, адміністративно-правових відносин, а також приватних, цивільно-правових відносин, що є однією з характерних рис місцевого самоврядування. Саме за місцем народження, зростання, проживання, навчання, роботи людини найбільшою мірою отримує свою "перевірку" майже кожний закон, особливо той, що визначає права людини. У зв'язку з цим, варто зазначити, що єдиним шляхом здійснення людиною публічної діяльності у рамках будь-якого співтовариства (за обов'язковості нормативного регулювання такої поведінки) є реалізація наявних у неї прав та свобод. Через сукупність суб'єктивних прав та свобод можна розглянути весь спектр відносин, які виникають у процесі спільної діяльності людей.

У зв'язку з цим, місцевому самоврядуванню належить важлива роль у реалізації одного з головних завдань сучасності — поєднання в єдине ціле інтересів держави, суспільства та особи, оскільки головний сенс та сутність місцевого самоврядування полягають у тому, щоб на рівні кожної окремо взятої особи здійснювати гармонізацію прав та свобод людини і громадянина з інтересами держави та суспільства. Така спрямованість місцевого

самоврядування відповідає ідеям сучасної демократичної держави, високою цінністю якої є людина, її права та свободи.

Муніципальний рівень взаємовідносин особи з владою природно зумовлює необхідність нормативно-правової модифікації конституційних прав на відповідному рівні правового становища особи. Це дуже наочно можна проілюструвати положеннями Європейської хартії участі молоді в муніципальному та регіональному житті, в якій зазначено, що муніципалітети та регіони заявляють про те, що шкільні проекти залучення молоді до обштинного життя особливо заохочуватимуться й отримуватимуть фінансову допомогу через: i) підтримку молодіжних газет та інших проектів масової інформації, започаткованих молоддю, з метою надання молодим людям допомоги у розвитку їхньої здатності до самовираження та спілкування; ii) заохочення молоді до участі у шкільних структурах з метою її залучення до демократичного життя; iii) підтримку молодіжних обмінів і багатосторонніх контактів між молодими людьми та школами європейських муніципалітетів з метою підготовки їх до життя у багатонаціональному суспільстві. Прикладом тому є і положення Стамбульської декларації з проблем поселень людей, де, стосовно до конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля йдеться про його муніципально-правову модифікацію в обов'язок держав-учасників цього документу забезпечити "особливі потреби жінок, дітей та молоді у надійних, здорових і безпечних умовах життя". Також держави-учасники зобов'язуються "сприяти наданню повноцінного доступу людям з фізичними вадами, а також статевої рівноправності для участі в політичних акціях, програмах та проектах з питань житла та життєздатного розвитку поселень людей" (п. 7.).

Аналогічні положення можна знайти й у Європейській хартії міст та Європейській декларації прав міст, у яких щодо конституційного права на житло зазначено, що це "право на забезпечення підходящим, зручно розташованим та освітленим житлом та будинками достатньої площі, з сучасними зручностями, нормальною вартістю та таким, що відповідають вимогам не забруднювати навколишнє середовище" (частина 3.7.).

Конкретний взаємозв'язок реалізації окремих прав та свобод людини і громадянина та інститутів місцевого самоврядування можна проілюструвати низкою прикладів.

Насамперед звернемо увагу на громадянські права та свободи. Вони надають людині можливість вільно розпоряджатися собою, користуватися невідчужуваними благами особистої свободи, забезпечуючи життєво необхідні умови існування, є гарантією від будь-якого незаконного втручання у сферу її індивідуальної життєдіяльності (право на життя, на свободу і особисту недоторканність, право на недоторканність житла та ін.).

Це, однак, аж ніяк не означає, що їхній нормативний зміст, а надто механізм реалізації перебувають поза сферою взаємодії з інститутами місцевого самоврядування. За своєю природою, громадянські права є своєрідною основою індивідуалізації правових відносин у сфері місцевого самоврядування. Їхнє головне призначення і сутнісна характеристика полягають у тому, щоб забезпечити особисту свободу, незалежність і самостійність людської індивідуальності. Особиста свобода покладена в підґрунтя всієї системи громадянських прав. Основне призначення громадянських прав полягає в тому, щоб, по-перше, гарантувати людське життя і забезпечити захист від усяких форм насильства, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; по-друге, висловлювати, забезпечувати повагу і захист гідності особи; по-третє, індивідуалізувати громадянина і відносини, у яких він перебуває; по-четверте, забезпечити гарантії особистої недоторканності і невтручання в особисте і сімейне життя; по-п'яте, гарантувати свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію своєї держави; по-шосте, гарантувати індивідуальну свободу, тобто можливість безперешкодного вибору варіантів поведінки в сфері національних, етичних, релігійних та інших відносин, включно з тими, що пов'язані з вирішенням питань місцевого значення.

Конституція України самим підходом до закріплення громадянських прав, їхнім місцем у загальній системі конституційного регулювання положення людини і громадянина в суспільстві відобразила той факт, що громадянські права та свободи виходять далеко за межі індивідуальних інтересів. Відповідно вони містяться значно ближче до проблем політичного й економічного розвитку, поглиблення самоврядування, ніж може здаватися на перший погляд. У кожному громадянському праві є присутнім, зокрема, такий моральний і юридичний елемент як "недоторканність" (фізична і мо-

Рис. 2, 3. Місцева влада та права інвалідів: як воно є (<http://img.nr2.ru/pict/arts1/r91/dop1/09/05/67.jpg>) і як воно має бути (http://msnbcmedia.msn.com/i/MSNBC/Components/Photo/_new/g-cvr-090826-accessible-6p.jpg)

ально-психологічна недоторканність особи, недоторканність приватного життя, недоторканність житла, інформації про особисте життя тощо), а конституційне значення поняття "недоторканність" безпосередньо пов'язане з політичним владарюванням. Рівень гарантованості та забезпечення захисту права на свободу та особисту недоторканність визнається показником демократизації суспільства і є важливим складником становлення правової державності. Саме тому, виходячи зі ст. 3 Конституції України, однією із засад конституційного ладу є обов'язок держави утверджувати і забезпечувати права людини.

У нормативному змісті конкретних прав та свобод цієї групи нерідко безпосередньо відбиваються муніципально-правові аспекти їхньої реалізації. Про це свідчить, зокрема, закріплення права на свободу пересування, вибору місця проживання (ст. 33 Конституції) у зв'язку з аналізом територіальної рівноправності громадян і реалізацією цієї конституційної вимоги на муніципальному рівні. Очевидно, що без такого громадянського права людини як права на свободу пересування, вибору місця проживання розвиток місцевого самоврядування просто унеможливується. Не випадково під вільним вибором місця проживання чи перебування законодавець розуміє право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, на території якої вони хочуть проживати чи перебувати.

Інша форма проникнення муніципально-правових інститутів у конституційний зміст громадянських прав та свобод — закріплення на конституцій-

ному рівні ролі органів місцевого самоврядування у їх гарантуванні. Так ст. 32 Конституції України закріплює неприпустимість збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, а частина третя цієї статті прямо зобов'язує не тільки органи державної влади, але й органи місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб забезпечити кожному можливість ознайомитися з документами, матеріалами, які безпосередньо зачіпають права і свободи цієї особи. Отже, згадана конституційна норма, яка закріплює право на недопущення втручання в особисте і сімейне життя, вказує на один із принципів діяльності органів місцевого самоврядування, які повинні розглядати людину як індивід, унікальну особистість, яка є суб'єктом безлічі неформальних зв'язків, носієм приватних інтересів.

Ілюструє проблему реалізації громадянських прав та свобод у місцевому самоврядуванні і проблема рівності чоловіка та жінки. Скажімо, країни-учасники Декларації про міста та інші населені пункти в новому тисячолітті, вважаючи за необхідне за допомогою відповідних механізмів забезпечити, щоб жінки відігравали ефективну роль у прийнятті рішень місцевими органами влади (п. 39), заявили про своє дотримання мети забезпечення гендерної рівності у розвитку населених пунктів та сповнені рішучості підтримувати гендерну рівність та розширення можливостей жінок як ефективного засобу боротьби з бідністю та стимулювання розвитку населених пунктів, які будуть по-справжньому стійкими. *"Ми далі беремо на себе зобов'язання формулювати та зміцнювати політику та практику забезпечення повної та рівноправної участі жінок у пла-*

нуванні населених пунктів та прийнятті рішень", — зазначено у Декларації.

Найглибші лінії взаємозв'язків і проникнення прав та свобод у тканину муніципальної демократії спостерігаються у процесі реалізації політичних прав та свобод громадянина. На відміну від громадянських прав та свобод вони спрямовані не на забезпечення автономії людини, а на його активне включення у політичне життя країни, управління її політичними справами. Політичні права та свободи відображають можливості громадян брати участь у суспільно-політичних відносинах, у здійсненні влади, у формуванні представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування (право на участь в управлінні державними справами, на участь у виборах та референдумах, на об'єднання у політичні партії та громадські організації, на проведення зборів, мітингів, демонстрацій, виборчі права та деякі ін.).

У цьому плані слід мати на увазі, що головним індивідуальним суб'єктом місцевого самоврядування є не громадянин, а житель. Наприклад, у частині першій ст. 141 Конституції України зазначено, що до складу сільської, селищної, міської ради входять депутати, яких обирають мешканці села, селища, міста. Тобто саме через жителів, які мають статус виборців, учасників місцевих референдумів, сходів, зборів, конференцій тощо територіальні громади виявляють свою корпоративну самоврядуванню. Саме за належністю до відповідних територіальних громад громадяни України реалізують своє конституційне право на участь у місцевому самоврядуванні. Тобто окремі люди з їхнім досвідом, професійними навичками, асо-

ційовані у територіальну громаду та соціалізовані в процес самостійно, під свою відповідальність, вирішення власних проблем та колективних проблем територіальної громади, членом якої вони є, виступають домінуючою ланкою механізму місцевого самоврядування та, одночасно, головними індивідуальними суб'єктами політичної системи суспільства.

Але європейський досвід свідчить про ширше розуміння та змістовне наповнення правосуб'єктності жителя як члена територіальної громади. Наприклад, згідно зі ст. 6 Конвенції про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні, держави-учасниці цього документу зобов'язуються надати кожному постійному мешканцю іноземцю право голосувати та висувати свою кандидатуру на виборах до органів місцевого самоврядування, якщо він задовольняє тим правовим вимогам, які ставлять перед громадянами і, крім того, на законних підставах постійно мешкає у відповідній державі упродовж п'яти років, що передують виборам.

Без сумніву, добробут і рівень життя кожного окремого жителя села, селища, міста та в цілому Українського народу залежить від розвитку економічної сфери. Тому однією з основних перешкод на шляху до формування реального місцевого самоврядування є низький рівень економічного добробуту пересічного мешканця — соціальної основи муніципальної демократії, численні матеріально-фінансові проблеми територіальних громад у ці-

лому. Людина, яка не має засобів до існування, безправна. Не може бути економічно міцним суспільство, в якому економічно нерозвинені його складники — територіальні громади. Це абсолютно логічно та закономірно виводить інститути місцевого самоврядування на систему економічних прав та свобод людини і громадянина.

Мабуть ні в кого не викликає сумніву, що в основі повноцінного місцевого самоврядування міститься повнота економічних прав та свобод, зокрема права людини на здійснення підприємницької та іншої не забороненої законом економічної діяльності, права приватної власності, права на участь у користуванні об'єктами загальнонародної, державної та комунальної власності, так само як і прав щодо користування соціальними і культурними благами, необхідними для нормального існування людської особи.

Не викликає сумнівів, що в основу політичного виміру громадянського суспільства насамперед покладено розвинене місцеве самоврядування, а його (громадянського суспільства) економічний складник — це приватна власність, вільне підприємництво, стабільне конкурентне середовище. Тому економічна свобода в сучасних умовах поступового переходу до ринку та реального місцевого самоврядування набуває принципово нового змісту порівняно з радянською моделлю адміністративно-вольових та планово-директивних економічних відносин, що природно вимагає нового консти-

туційного оформлення інституту економічних прав та свобод у ринковому варіанті їхнього прояву.

Найфундаментальніше право людини — право власності є не лише основоположним економічним правом, а й фундаментальним правовідношенням сучасного суспільства, серед іншого й муніципального характеру. Власність є матеріальною основою суспільного розвитку. Лише володіючи тією чи іншою власністю, маючи можливість користуватись та розпоряджатися нею, людина — житель свого села, селища, міста може найповніше відчувати себе вільним членом своєї територіальної громади. Власність — це основа формування вільної особистості та територіальної громади, а звідси — утвердження місцевого самоврядування. Не випадково поняття "свобода" нерідко безпосередньо пов'язується з поняттям "власність". Власність утворює цивілізований ґрунт для свободи та права, без права індивідуальної власності, усі інші права позбавляються необхідних гарантій. Саме у відносинах власності, які торкаються глибоких основ повсякденного людського життя, мають прояв найважливіші особливості муніципальної демократії, індивідуальних та колективних прав громадян у місцевому самоврядуванні.

Якщо говорити про таке економічне право як право на підприємницьку діяльність, то воно та його реалізація у рамках місцевого самоврядування забезпечують виконання низки функцій. Насамперед, підприємництво —

Рис. 4-6. Життя, яким воно є: ось і такі дитячі майданчики є у Києві

Рис. 7-8. Такий дитячий майданчик — це також права, права дитини (<http://www.mos-kompani.ru/index.php>, http://static.baza.farpost.ru/bulletins_images/2/1/9/2190604.jpg)

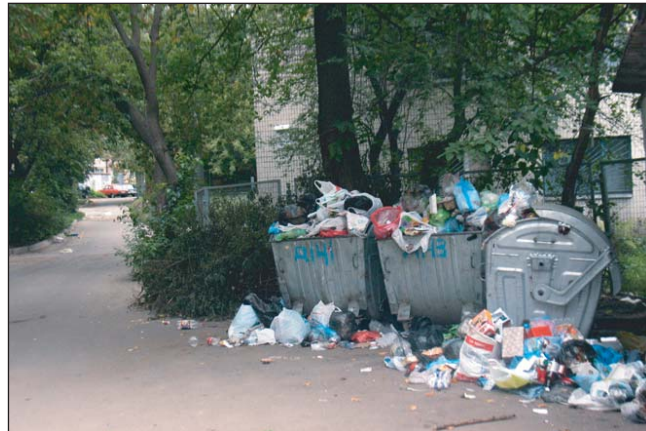

Фото 9-10. Це також наші права — права жителів

один із найважливіших каналів докорінної трансформації нашого суспільства, його соціально-економічного ладу на засадах самоорганізації та ринкової економіки, розвитку господарської ініціативи самих членів територіальних громад та суспільства в цілому. Воно є могутнім важелем формування муніципальної демократії та громадянського суспільства; Підприємництво сприяє підвищенню трудової зайнятості населення, створенню нових робочих місць, що набуває особливого значення в умовах переходу до ринку та звільнення значної кількості осіб зі сфери виробництва, заснованого на державній власності, повнішому задоволенню потреб громадян у товарах масового попиту та послугах. Воно призводить до підвищення матеріального добробуту осіб, які займаються цією діяльністю, розвитку матеріального потенціалу територіальних громад та суспільства тощо.

Конституція України закріпила, що Україна є соціальною державою, політика якої спрямована на утворення умов, які забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини. Таке конституційне установлення повною мірою стосується й до місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб, обов'язком яких є турбота про соціальну справедливість, благополуччя місцевих жителів, їхня соціальна захищеність. Безперечно, соціальна політика проводиться на всіх рівнях управління: загальнодержавному, регіональ-

ному і місцевому. Але основною ланкою соціальних дій є громада. У громаді, у селі, селищі, місті соціальні проблеми безпосередньо помітні і громадянам, і політикам, тому тут і здійснюється (має здійснюватися) комунальна соціальна політика, центр якої становлять усі заходи, які мають на меті забезпечення гідного життя для усіх людей, які потребують допомоги.

Пріоритетним соціальним правом людини і громадянина є право на працю. Кожен має право на працю, що означає можливість заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Конституційний обов'язок створення умов для повного здійснення громадянами права на працю, гарантування рівних можливостей у виборі професії та виду трудової діяльності, реалізації програм професійно-технічного навчання і підготовки та перепідготовки кадрів покладено на державу. Але багато у чому допомагає державі у сфері праці місцеве самоврядування. Зокрема, у Європейській хартії міст зазначено,

що можливість влаштування на роботу є правом кожної людини у працездатному віці у суспільстві для того, щоб вона могла створювати своїми зусиллями блага міського життя. Забезпечення рівних можливостей отримання роботи має стати обов'язком міських влад. Відповідні заходи повинні містити заохочення утворення підприємств, фірм та розвиток економічної діяльності для найменш захищених груп населення.

Центральним і найбільш проблематичним, передусім з погляду реалізації, є право на соціальний захист. Важливу роль місцевого самоврядування у реалізації та захисті цього права можна проілюструвати на прикладі прав такої групи населення як інвалідів. Відповідно до ст. 19 Конвенції про права інвалідів, яку було прийнято 13 грудня 2006 р. Генеральною Асамблеєю ООН, держави — учасники цієї Конвенції визнають рівне право всіх інвалідів жити у звичайних місцях проживання, на рівних з іншими людьми варіантах вибору та вживають

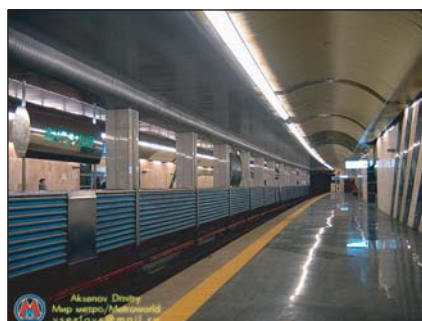

Рис. 11. Дорожні розв'язки — проблема мегаполісів (“пробка” в Києві 13.03.2007)

Рис. 12-14. Громадський транспорт — це також наші права як жителів

(http://image.tsn.ua/media/images/original/Jan2010/74eb1762f8_196796.jpg),

нові станції метро в Києві:

“Вирлици” (відкрита 14.03.2006)

Рис. 15. Права людини починаються з прав дитини

Автор фото — Матвієнко Юлія Миколаївна

Назва — «Ігри на вулиці — дозволя чи небезпека? Українські селища — життя дітей без прикрас»

Категорія — проблеми з дотриманням прав людини право на безпечне життя і здоров'я, довілля/ст.50 Конституції України

Місце події — с.Перещепине

Дніпропетровської обл., вересень 2009

Підведено підсумки
Всеукраїнського фотоконкурсу
"Ти маєш права людини!"

Лауреати

(<http://edu.helsinki.org.ua>)

Автор фото — Кучер Володимир Михайлович

Назва — "Місце зустрічі вишуканих"

Категорія — проблеми з дотриманням прав людини (право на достатній життєвий рівень ст.48 Конституції України,

право на соціальний захист ст. 46

Конституції України)

Місце події — Львів, 2008

ефективні та належні заходи для того, щоб сприяти повній реалізації інвалідами цього права та їх повному включенню та залученню в місцеве співтовариство, зокрема забезпечити, щоб: а) інваліди мали можливість обирати нарівні з іншими людьми своє місце проживання та те, де і з ким проживати, і не були зобов'язані проживати у перших-ліпших житлових умовах; б) інваліди мали доступ до різних послуг, які надаються вдома, за місцем проживання та іншими допоміжними послугами на базі місцевого самоврядування, включаючи персональну допомогу, необхідну для підтримки життя у місцевому співтоваристві та включення до нього, а також для недопущення ізоляції або сегрегації від місцевого співтовариства; в) послуги та об'єкти колективного користування, які передбачені для населення в цілому, були однаково доступні для інвалідів та відповідали їхнім потребам.

Важливу роль у системі соціальних прав займає і право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що передбачає достатнє харчування, одяг, житло; право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Прикладами створення механізму реалізації цього конституційного права на місцевому рівні є участь органів місцевого самоврядування у затвердженні норм споживання та якості житлово-комунальних послуг, контролі за їх дотриманням; управління об'єктами у сфері житлово-комунальних послуг, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, забезпечення мешканців міст та інших населених пунктів питною водою, кількість та якість якої ма-

ють відповідати вимогам санітарних норм і державного стандарту тощо. Скажімо, у Європейській хартії міст зазначено, що надійне та постійне постачання товарами для задоволення основних потреб людей є головним чинником для збереження здоров'я. У міському середовищі люди, які бажають отримувати товари, необхідні їм для розвитку та продовження життя, перебувають у залежному становищі. Тому такі товари мають бути доступними, справедливо розподілятися та не ставати додатковою причиною стресу для споживачів. Важливу роль відіграє місцеве самоврядування й у процесі реалізації культурних прав та свобод, серед яких: право на освіту, свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, право на результати своєї інтелектуальності, творчої діяльності тощо.

Право на освіту охоплює собою право (права) практично на всі основні види освіти. Зокрема, в Конституції України зазначено, що держава забезпечує доступність безкоштовність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти як у державних, так і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання. Органи місцевого самоврядування створюють умови для одержання громадянами повної загальної середньої освіти; у разі ліквідації в установленому законодавством порядку загальноосвітнього навчального закладу, заснованого на комунальній формі власності, вживають заходів щодо влаштування учнів (вихованців) до інших загальноосвітніх навчальних закладів, забезпечують со-

ціальний захист педагогічних працівників, спеціалістів, які беруть участь у навчально-виховному процесі, учнів (вихованців).

Прикладом міжнародно-правового закріплення прав людини у галузі культури та їхнього забезпечення силами місцевого самоврядування можна вважати Європейську хартію про участь молоді у муніципальному та регіональному житті, у якій зазначено, що місцеві та регіональні влади намагатимуться створити молодим людям умови для самовираження та реалізації їхніх творчих здібностей шляхом сприяння навчанню та творчому самовираженню у музиці, журналістиці та ремеслах; надання допомоги у забезпеченні молодим людям можливості користуватися сучасними засобами реалізації та комунікації і новітніми технологіями; забезпечення їм матеріальної бази, такої як приміщення, інформаційні канали та матеріально-технічна інфраструктура, які вкрай необхідні для їхньої творчості, самовираження та культурної діяльності; створення комунікаційних центрів, таких як місцеві та регіональні радіостанції та телевізійні канали, у програмах яких молоді люди можуть брати активну участь.

Сказане підтверджує, що становлення і розвиток місцевого самоврядування, ефективність здійснення його завдань та функцій, формування дієздатних територіальних громад, підвищення ролі різноманітних форм посередньої демократії у житті суспільства напряду впливає на рівень забезпечення реалізації, охорони та захисту майже всіх прав та свобод людини і громадянина.